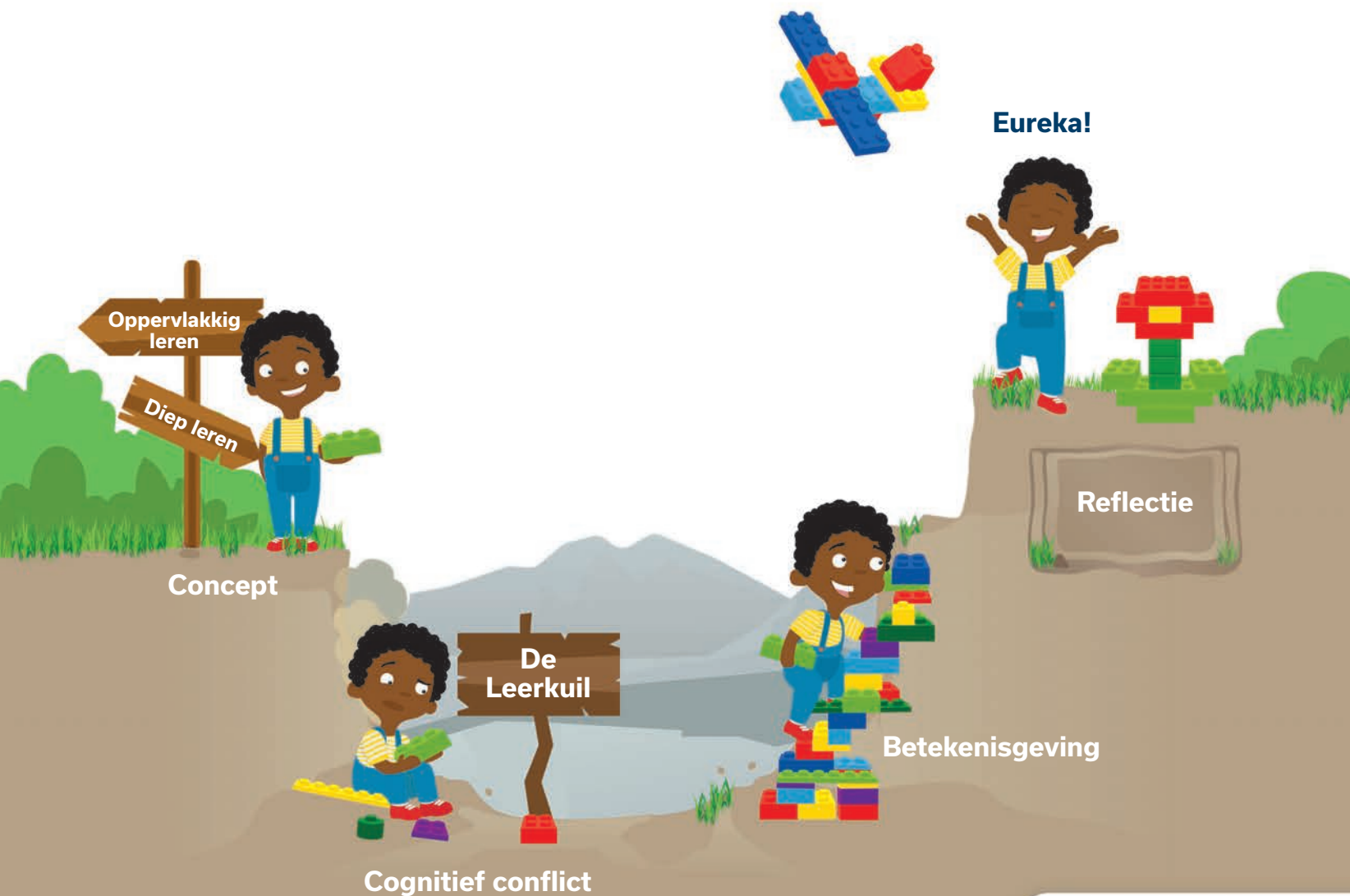

DE LEERUITDAGING voor jonge kinderen

Diep leren in de Leerkuil

James Nottingham en Jill Nottingham

Bewerkt door: Marie-Thérèse Gemmeke, Nanneke van Lokven,
Brenda van der Meer en Liesbeth van Waas

Inhoud

Het verhaal van CHALLENGING LEARNING	6
De taal van leren	8
1 Voorwaarden creëren voor leren op jonge leeftijd	11
1.0 Leren op jonge leeftijd stimuleren	11
1.1 Het stimuleren van groei in een nursery	12
1.2 Leren hoe je leert	13
1.3 Het KVA-model	16
1.4 Het KVA-model: ATTITUDES (leerhoudingen)	17
1.5 Het KVA-model: VAARDIGHEDEN	20
1.6 Leerdetectives	21
1.7 Samenvatting	27
2 Hoe kinderen reageren op uitdaging	31
2.0 Welk pad zou jij kiezen?	31
2.1 Waarom kiezen kinderen het gemakkelijke pad?	33
2.2 Kinderen stimuleren om uit hun comfortzone te komen	35
2.3 De Leeruitdaging	37
2.4 Stadium 1: Concept	40
2.5 Stadium 2: Conflict	47
2.6 Stadium 3: Betekenisgeving	56
2.7 Stadium 4: Reflectie	63
2.8 Samenvatting	64
3 Dialoog ontwikkelen met jonge kinderen	71
3.0 Dialoog gebruiken om de taalvaardigheid van kinderen te vergroten	71
3.1 Verschillende typen gesprekken	73
3.2 Het cumulatieve gesprek	74
3.3 Het twistgesprek	75
3.4 Het exploratieve gesprek	76
3.5 Exploratieve gesprekken stimuleren	78
3.6 Herhalen, weergeven, herformuleren en uitbreiden	79
3.7 Samenvatting	81
4 Denkvaardigheden stimuleren	83
4.0 Leren denken	83
4.1 Goederentransport	87
4.2 Wat hoort niet in het rijtje thuis?	87
4.3 Daar dacht ik ook aan!	89
4.4 Waarom, waarom, waarom	89
4.5 Een logische vakantie	90
4.6 Wat als?	91
4.7 Een verhaal tekenen	92
4.8 Gelukkig / helaas	93
4.9 Samenvatting	94

5	Luisteren, nadenken en vragen stellen	97
5.0	Geduld bij het luisteren	97
5.1	Vertrouwen en respect	99
5.2	Luisteren en nadenken (in plaats van luisteren en praten)	100
5.3	Goede vragen stellen	102
5.4	Open vragen	103
5.5	Socratische vragen	104
5.6	Wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe	106
5.7	Vraagintro's	106
5.8	Denkvorderingen	107
5.9	Samenvatting	108
6	Vooruitgang boeken	111
6.0	Focus op vooruitgang	111
6.1	Vooruitgang in termen van de SOLO-taxonomie	118
6.2	Leren en de SOLO-taxonomie	125
6.3	De SOLO-taxonomie en de Leeruitdaging	127
6.4	Vooruitgang en een growth mindset	129
6.5	Mindset en complimenten	130
6.6	Hoe geef je een compliment	133
6.7	Andere manieren om een growth mindset te ontwikkelen	135
6.8	Self-efficacy	138
6.9	Samenvatting	140
7	Feedback en leerdoelen	143
7.0	De impact van feedback	143
7.1	Wat is feedback?	144
7.2	Feedback en complimenten	145
7.3	Leerdoelen en feedback	145
7.4	Timing	150
7.5	Plaatsnemen naast de kinderen	150
7.6	Het juiste type feedback stimuleren	151
7.7	Zeven stappen naar succesvolle feedback	155
7.8	Nog enkele afsluitende gedachten	161
7.9	Samenvatting	162
8	Leeruitdagingactiviteiten	165
	Leeruitdagingactiviteit 1 <i>Wat is speelgoed?</i>	166
	Leeruitdagingactiviteit 2 <i>Mensen die ons helpen</i>	173
	Leeruitdagingactiviteit 3 <i>Het koekenmannetje</i>	179
	Leeruitdagingactiviteit 4 <i>Waarom voelt Teddy zich niet goed?</i>	190
	Leeruitdagingactiviteit 5 <i>Allemaal beslissingen</i>	196
	Leeruitdagingactiviteit 6 <i>Vormen</i>	203
	Leeruitdagingactiviteit 7 <i>Sprookjes</i>	210
	Leeruitdagingactiviteit 8 <i>Een goede vriend zijn</i>	217
	Bijlage 1	223
	Over de auteurs	225

Tijdens een exploratief gesprek wordt er gereflecteerd, gestimuleerd en uitgedaagd en vragen de deelnemers zich dingen af.

3.4 Het exploratieve gesprek

Een exploratief gesprek wordt gekenmerkt door langere uitwisselingen, het gebruik van vragen, reflectie, uitleg en speculatie. De deelnemers worden uitgedaagd kritisch te denken en creatief te zijn. Daarom is het exploratieve gesprek zo'n krachtig instrument om in te zetten bij het leren en bij taalontwikkeling.

Om zo veel mogelijk uit deze aanpak te halen, onderzoeken de kinderen de ideeën met een open mind. Ze kunnen verwachten dat jij en de andere kinderen vraagtekens zetten bij de ideeën. Als ze met vragen of suggesties komen, doen ze dat altijd op een respectvolle, attente manier. De kinderen hoeven zich niet te schamen als ze iets 'fout' hebben gedaan of gedacht, want het draait allemaal om onderzoeken en ontdekken.

Wanneer het lukt om de kinderen dit type gesprekken te laten voeren, kan dat tot indrukwekkende resultaten leiden.

Wegerif en Scrimshaw (1997) hebben onderzoek gedaan naar de impact op kinderen van het leren gebruiken van exploratieve gesprekken. Na vijf weken exploratieve gesprekken te hebben gevoerd, zo ontdekten ze, was het aantal vragen dat kinderen elkaar stelden gestegen van 17 naar 86; was het aantal opgegeven redenen meer dan

verdubbeld; en was het aantal speculaties (*wat als ...*) gestegen van 2 naar 35. Alles bij elkaar was het aantal woorden dat door de kinderen werd gebruikt bijna verdubbeld.

Ze concludeerden dat het nadrukkelijk onderwijzen van exploratieve gesprekken had geleid tot een verbetering van de kwaliteit en variatie van het taalgebruik van de kinderen. Ook was de actieve deelname van kinderen aan groepsactiviteiten verbeterd. Dit wees op een sterk verband tussen sociale interactie (samen nadenken) en een verbeterde cognitieve ontwikkeling.

Dit is een voorbeeld van een exploratief gesprek dat Jill pasgeleden had met een groepje 4-jarigen:

Jill: Wie van jullie heeft lievelingsspeelgoed?

Kind 1: Mijn dinosaurus is mijn leukste speelgoed.

Kind 2: Ik hou het meest van mijn teddybeer. Ik heb hem elke nacht bij me en knuffel hem en geef hem kusjes.

Kind 3: Ik vind al mijn speelgoed leuk. Ik hou van alles evenveel.

Kind 4: Mijn step is het leukst, want die is blauw en je kunt er heel snel op stappen.

Jill: Is je lievelingsspeelgoed altijd het beste stuk speelgoed dat je hebt?

Kind 4: Ja, de step is het beste, want hij gaat echt heel hard.

Jill: Dus het beste speelgoed gaat heel snel?

Kinderen 1, 3 en 4 knikken bevestigend.

Jill: En hoe zit het met de teddybeer? Is die ook 'snel'?

Kind 4: Nee, een teddybeer doet niks.

Kind 2: Mijn teddybeer wel. Hij doet van alles.

Kind 1: Wat dan?

Kind 2: Hij kan spelletjes doen en praten. En hij slaapt bij mij in bed.

Kind 3: Kan hij echt praten?

Kind 2: Ja, als je op de knop drukt, zegt hij allerlei dingen.

Kind 3: Dus hij is je lievelingsspeelgoed?

Kind 2: Ja. Hij is de beste.

Jill: Daar hebben we dat woord weer, 'beste'. Betekent dat hetzelfde als 'lievelings'? Is je lievelingsspeelgoed altijd je beste speelgoed?

Kind 5: Ik weet het niet. Mijn lievelingsspeelgoed is mijn voetbal, maar dat is geen erg goede.

Dit zijn de belangrijkste kenmerken van exploratieve gesprekken.

Als je dit gesprek vergelijkt met de voorbeelden van cumulatieve en twistgesprekken, vallen de volgende verschillen op:

1. Er worden nu redenen aangevoerd.
2. De uitleg is langer.
3. Kinderen stellen elkaar vragen.
4. Kinderen stellen elkaar mogelijke antwoorden voor.
5. De kinderen luisteren naar elkaar.
6. Ze delen allemaal hun ideeën.
7. Er vindt geen competitie plaats, maar samenwerking.
8. Hoewel ze (nog) geen beslissing hebben genomen, wordt er toegewerkt naar een consensus.

PROBEER DIT EENS

Luister of je voorbeelden van exploratieve gesprekken hoort. Deel enkele voorbeelden met je collega's en denk samen na over de volgende vragen:

1. Hoe vaak voeren de kinderen een exploratief gesprek?
2. Zijn er bepaalde kinderen die beter zijn in het voeren van exploratieve gesprekken dan anderen?
3. Wat kunnen we doen om de kinderen te helpen vaker een exploratief gesprek te voeren?
4. Welke naam kunnen we exploratieve gesprekken geven zodat de kinderen begrijpen wat voor soort gesprek we van ze verwachten?
5. Wat voor gesprekstype(n) hebben jij en je collega's gebruikt terwijl jullie deze verschillende gesprekken bespraken?

3.5 Exploratieve gesprekken stimuleren

Exploratieve gesprekken komen voor in een omgeving waarin kinderen zich voldoende op hun gemak voelen om met elkaar hun ideeën te onderzoeken. Het is belangrijk dat ze elkaar vertrouwen en weten dat vragen en tegenargumenten niet bedoeld zijn om hen te bekritisieren of belachelijk te maken, maar dat ze hierdoor juist worden geholpen in hun denkproces.

Om de juiste toon te zetten kan het zinvol zijn om enkele basisregels op te stellen. Gebruik bijvoorbeeld de volgende lijst:

- We delen onze ideeën en luisteren naar elkaar.
- We praten om de beurt.
- We hebben respect voor elkaars mening.

Ter voorbereiding van exploratieve gesprekken kan het goed zijn om een aantal ondersteunende, positief geformuleerde basisregels op te stellen.

- We zeggen waarom we denken wat we denken.
- We vragen aan elkaar: 'Waarom?'
- We proberen het uiteindelijk eens te worden.

Natuurlijk zijn deze regels niet in steen gehouwen. Je hoeft ze niet (allemaal) te gebruiken. Misschien is het zelfs beter om samen met de kinderen een aantal regels op te stellen, zodat ze de regels beter begrijpen en zich eigenaar voelen.

Hoe je ook te werk gaat – door de lijst hierboven aan te bieden of samen met je kinderen een lijst op te stellen – zorg er in elk geval voor dat je het gedrag dat bij elke basisregel hoort met de kinderen bespreekt.

Deel de lijst met de kinderen en hun ouders. Hang de regels goed zichtbaar op in het klaslokaal of de opvangruimte. Misschien kunnen de kinderen de regels nog niet lezen; bedenk dan samen met de kinderen picto's die de regels weergeven. Door de regels op te hangen worden jij en je collega's er ook aan herinnerd!

Naast het opstellen van een lijst met basisregels, is het belangrijk dat je modelgedrag vertoont. Laat de volgende houdingen en overtuigingen zien met je eigen gedrag:

- Ik ben geïnteresseerd in en heb respect voor je ideeën.
- Ik toon mijn interesse door naar je te luisteren en vragen aan je te stellen.
- Ik geloof dat je in staat bent interessante vragen, meningen, redenen en voorbeelden te bedenken.
- Ik zal zo veel mogelijk nadenken over je vragen, interesses en ideeën.
- Ik zorg voor een denkomgeving waarin we allemaal samen kunnen nadenken over vragen en kunnen toewerken naar de beste antwoorden en inzichten.
- We moeten ons allemaal veilig genoeg kunnen voelen om intellectuele risico's te nemen.

Door zelf modelgedrag te vertonen op het gebied van respect, interesse en nieuwsgierigheid geef je exploratieve gesprekken meer kans om tot bloei te komen.

Als je terugkijkt op het internetfilmpje waar we je eerder op wezen (youtu.be/jZ4iNeNtLOM), zie je dat James deze instelling probeert te tonen. En als je het filmpje opnieuw bekijkt, zou het je ook moeten opvallen dat James de kinderen geen complimenten geeft. Dat is niet omdat hij nodeloos streng is. Echter, omdat hij laat zien geïnteresseerd te zijn in hun ideeën en vertrouwen te hebben in hun vermogen om in te gaan op de vragen, en omdat hij een omgeving creëert waarin alle ideeën veilig onderzocht kunnen worden, vindt hij dat het gewoon niet meer nodig is om ze ook nog te prijzen. De sfeer is zo al ondersteunend genoeg zonder dat complimentjes noodzakelijk zijn.

In paragraaf 6.2, voorbeeld 4, wordt uitgelegd hoe kinderen langzamerhand steeds beter exploratieve gesprekken kunnen gaan voeren.

3.6 Herhalen, weergeven, herformuleren en uitbreiden

Er zijn veel manieren om kinderen te stimuleren meer te denken en te praten. Hier volgen enkele voorbeelden die goed werken bij jongere kinderen.

Herhalen

Wanneer een kind iets gezegd heeft, nodig dan andere kinderen uit om dat wat gezegd is woord voor woord te herhalen. Dus als een 3-jarige zegt: *'Mijn lievelingskleur is rood'*, kunnen we de andere kinderen in de groep vragen dit te herhalen door te zeggen:

Annabel zegt: *'Mijn lievelingskleur is rood.'*

Technieken als herhalen, weergeven, herformuleren en uitbreiden kunnen kinderen helpen bij het voeren van exploratieve gesprekken.

DE LEERUITDAGING voor jonge kinderen

Diep leren in de Leerkuil

Als kinderen leren fietsen, zullen ze in het begin wankelen. We moedigen ze dan aan om door te gaan, want we weten dat ze dit wankelen nodig hebben om te leren fietsen. Maar wanneer kinderen wankelen tijdens andere activiteiten, schieten we ze vaak meteen te hulp. Daarmee onderbreken we onbedoeld het leerproces.

Dit boek laat zien hoe je jonge kinderen kunt leren om te leren. 'Wankelen' (ofwel: het even niet weten, een cognitief conflict ervaren) is daarbij een essentieel onderdeel. Je kunt kinderen diep laten leren als je ze door een Leeruitdaging begeleidt. De Leeruitdaging bestaat uit 4 fasen:

1. **Concept** – Je praat met kinderen over een begrip of concept, bijvoorbeeld: 'Wat is rommel?'
2. **Cognitief conflict** – Kinderen hebben meerdere ideeën over het concept die met elkaar in tegenspraak lijken. Dat geeft frictie: 'Huh, hoe zit dit?' De kinderen zitten in **De Leerkuil**.
3. **Betekenisgeving** – Kinderen klimmen uit de Leerkuil, eventueel met wat hulp.
4. **Reflectie** – Kinderen denken na over wat ze hebben geleerd.

De Leerkuil vormt de kern van de Leeruitdaging. Wanneer kinderen een oplossing bedenken voor een cognitief conflict, zeggen we dat ze 'in de Leerkuil' zitten. Deze metafoer werkt goed. Kinderen bevinden zich buiten hun comfortzone; het is een ongemakkelijke situatie. Als kinderen ondervinden dat dit onderdeel is van het leerproces, zullen ze eerder een growth mindset ontwikkelen.

De uitgewerkte activiteiten en materialen in dit boek helpen je (als leraar of pedagogisch medewerker) om kinderen van 3 tot 7 jaar door de Leeruitdaging te begeleiden.

"Hoe kun je als leerkracht invloed uitoefenen op het leren van jonge kinderen, voor, tijdens of na het spelen? James Nottingham geeft in dit boek allerlei ideeën om hiermee aan de slag te gaan. Met voorbeelden en bijbehorende materialen, waardoor het een lekker praktisch boek is!"

Bianca Antonissen - JufBianca.nl

shop.bazalt.nl

Wil je De Leeruitdaging voor jonge kinderen bestellen?

Ga naar shop.bazalt.nl

Workshop of studiedag hierover?

Neem contact met ons op via
advies@bazaltgroep.nl.

Wil je meer gratis tips en hoofdstukken ontvangen?

Meld je dan aan voor onze
e-mailings: [aanmelden](#)